

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ
РИЛСКИ“
ФИЛОЛОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „СЛАВИСТИКА И БАЛКАНИСТИКА“

Любима Костадинова Мавродиева-Оракова

**МЕЖДУКУЛТУРНАТА АСИМЕТРИЯ В
ПРЕВОДА НА ПРОИЗВЕДЕНИЯ ЗА ДЕЦА ОТ И
НА АНГЛИЙСКИ, БЪЛГАРСКИ И РУСКИ ЕЗИК**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
НА ДИСЕРТАЦИЯ ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА
ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН
„ДОКТОР“

Област на висше образование: 2. Хуманитарни науки

Професионално направление: 2.1. Филология

Научна специалност: Теория и практика на превода

Научен ръководител: доц. д-р Светла Томанова

БЛАГОЕВГРАД, 2026 г.

Дисертационният труд е обсъден на заседание на катедра „Славистика и балканистика“, Филологически факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград на 31.03.2026 г. и е предложен за откриване на процедура за защита.

Дисертационният труд „Межкултурната асиметрия в превода на произведения за деца от и на английски, български и руски език“ съдържа 163 стандартни страници и се състои от увод, две глави, изводи и библиография (106 библиографски единици).

На заседание на Факултетния съвет на Филологическия факултет на 08.04.2026 г. е взето решение за откриване на процедура за публична защита на Любима Мавродиева-Оракова.

Материалите за защитата са на разположение в кабинет 470 на Югозападен университет „Неофит Рилски“.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 28.05.2026 г. от 13:00 ч. в зала 412 на УК №1.

Научно жури:

1. Проф. д. ф. н. Дияна Янкова
2. Доц. д-р Ирина Георгиева
3. Доц. д-р Борис Наймушин
4. Доц. д-р Таня Стоянова
5. Доц. д-р Силвия Георгиева

Съдържание

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	4
УВОД.....	7
ПЪРВА ГЛАВА – ТЕОРЕТИЧЕН ОБЗОР НА ТЕМАТА	7
ВТОРА ГЛАВА – АНАЛИЗИ	9
ИЗВОДИ	19
СПИСЪК С ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА.....	26
ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	27

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Предметът на дисертационния труд са оригинални английски римувани текстове от картинни детски книги и техните преводи на български и руски език (където е приложимо). Основният фокус е поставен върху межкултурната асиметрия – нейните прояви, преводаческите подходи за пренос на експлицитно и/или имплицитно изразени културни специфики. Целта на изследването е да се проследи до каква степен и по какъв начин межкултурната асиметрия оказва влияние на преводите и какви са възможните избори за превод при появата на такава асиметрия, както и до какви резултати води всеки отделен избор.

Осъществени са сравнителни и съпоставителни анализи на конкретни произведения за деца – анализи на оригинални текстове, които са част от поредица, анализи на оригинални текстове и техните преводи на български и руски, анализи на сходства и различия при преводи на един и същи текст на двата езика – български и руски. Чрез качествен и количествен анализ на лексеми и фрази са илюстрирани често прилагани преводачески прийоми, изследвани са последователности (или липсата им) при преводи на сходни лексикални единици в оригиналните текстове.

Екскерпираният материал е взет от четири оригинални английски произведения – **“The Gruffalo”**, **“The Gruffalo’s Child”**, **“The Smeds and the Smoos”** и **“Sofia Valdez – Future Prez”**, четири превода на български

език – „Грузулак“, „Детето на Грузулака“, „Червените дзени и сините дзини“, „София Валдент, бъдещ президент“ и два превода на руски език – „Груффало“ и „Дочурка Груффало“. Това прави общо десет изследвани детски книги на трите езика. Допълнителни примери и материал са посочвани като отделни по-кратки по обем части от други детски книги и техните преводи.

Мотивацията зад избора на конкретните книги, включени в изследването, е тяхната популярност сред читателите; темите, които са засегнати, формата, в която са написани и преведени, а именно – стихотворна; трудностите, които стоят пред преводачите от страна образи, лексика, култура, идеи. Възрастта, за която са посочени като подходящи, е 3–7 години, но тази граница е по-скоро условен ориентир. Могат да се използват, както за разглеждане от съвсем малки читатели, които нямат търпение да слушат дословното четене на текста и предимно разглеждат илюстрациите, така и от малко по-големи деца (възрастовата граница, която обикновено се отбелязва от издателствата), на които им се чете активно, а също и от още по-големи – прохождащи читатели, за които малкото количество текст и богатите илюстрации са здрава основа, от която могат да започнат самостоятелно четене. Обхватът на тези книги стига и до нас – родителите, които се наслаждаваме на добри илюстрации, смислени истории и добре прекарано време с децата, докато им четем. Така езикът, който се употребява в детските книги, е език с който сме закърмени, с който израстваме и към който се връщаме, за да запознаем с него децата си. Да сложим картинните

детски книги в рамка не би било полезно, тъй като можем да откажем някого да ги разлисти и да им се радва.

Актуалността на дисертацията е в цялостния подход към темата за межкултурната асиметрия през перспективите както на създателите на книги за деца, така и на самите деца; през търсенето на определени теми и тяхното предлагане и разглеждането на темата не само на езиково и културно ниво, но и от гледна точка на психологията и израстването на децата като социално-компетентни възрастни. Трудът е на границата между литературата и езика, тъй като преводът неизменно съдържа и двата компонента. С оглед засиленото издаване на преводна литература за деца са нужни повече изследвания по темата, които на този етап липсват. Преводната детска литература е слабо изследвана, а именно тя е коренът на четенето в по-зряла възраст и има огромно влияние върху формирането на човека. Изследването поставя в центъра преводача като преносител на културни особености и детето като център на усилията на всички звена (автор-илустратор-преводач-издател-четящ възрастен). Или иначе казано – когато зададем въпроса „За кого е предназначен текстът?“, отговаряме категорично: „За детето.“

Трудът се състои от увод, две глави, изводи и библиография.

УВОД

В увода (3-14 стр.) се определя обектът на изследването и се формулират целите и задачите на дисертационния труд, обосновава се актуалността и научната новост и значимост на темата. Задават се главни въпроси, които стоят пред преводачи и изследователи на превода. Поставя се въпросът за ценността на детската книга, нейното влияние върху живота на децата и ефекта, който тя може да има върху житейския ни път. Поставя се началото на темата за значимостта на отделните звена, отговорни за появата на една преводна детска книга, а именно: автор-илюстратор-преводач-издател и значимостта на реципиентите, които в този случай са повече от един, а именно: четящ (възрастен) и слушател и наблюдател (дете).

ПЪРВА ГЛАВА – ТЕОРЕТИЧЕН ОБЗОР НА ТЕМАТА

В първа глава – *Теоретичен обзор на темата* (14-36 стр.) – се разглеждат наличните научни изследвания по темата, отбелязват се ключови съвременни тенденции, коментират се теоретични обосновки по темите за детска литература, превод на детска литература, съвременно състояние на преводната детска литература у нас. Търси се дефиниция на понятието „межкултурна асиметрия“ и ефектът на тази асиметрия в преводите за деца. Оказва се, че в българските научни среди има една книга, която засяга конкретно темата за преводи на произведения за деца – „Своето в чуждото, чуждото в своето: българските преводи на английска детска литература“ (Пипева, 2014). Обръща се внимание на актуалното състояние на пазара за преводна

детска литература. Забелязва се бум на издаване на такъв тип книги, поява на нишови издателства за преводна детска литература, опит за наваксване на рецепционни празнини, опит за синхронизация на рецепцията и оттам по-навременно издаване на актуални детски книги у нас. Съществен проблем при подобен прилив на количество на пазара е качеството и контролът върху него. Търсят се възможни начини за контрол и проверка на качеството от страна на реципиентите, които са главни ползватели на продукта – книга. Отбелязва се промяната на темите, които се засягат в детските книги, появата на така наречените „трудни“, „неудобни“ теми като болести, смърт, сексуалност, адаптация при различни житейски промени за децата. Въвежда се идеята за връзката между литература и психология, коментира се книгата като инструмент за психологическа подкрепа. Отдава се нужното внимание на илюстрациите в картинните детски книги, като мощен инструмент, както за децата (реципиентите), така и за преводачите, които могат да ги използват като помощно средство в процеса на превода и да обосноват дадено свое решение именно с тях.

Използва се *скопос теорията* (σκόπος – цел (гр.)) и нейната идея за нуждите на получателя на превода и извеждането на функционалния подход при превод. Целта на превода, неговата комуникативна функция, прагматиката, идеята за дълбокия смисъл зад лексикалните единици са водещи при избора на конкретни преводачески решения. Оттук и извеждането на преводача на по-преден план и излизането му от сянката на автора. Комбинацията

от *скопос теорията*, динамичната еквивалентност на Найда и тезите на Венути за трансформациите, които неизбежно се осъществяват при превод, предоставят солидна основа за разгръщане на теоретичните постановки в полето на практиката, а именно в последващите анализи на конкретни произведения за деца.

ВТОРА ГЛАВА – АНАЛИЗИ

Втора глава (37-150 стр.) е най-обемната глава от дисертацията, разделена е на **седем части**, в които са реализирани шест подробни количествени, качествени, съпоставителни, лингвистични и функционално-прагматични анализи, които разкриват различни прояви на междукултурна асиметрия, предизвикателства пред преводачите, възможните им решения, експерименти и неразрешими казуси, обусловени от междукултурни и междуезикови различия.

Анализите са осъществени върху материал от четири произведения и техните преводи на български и руски език (където е приложимо). Приведени са примери за непреводимост от две допълнителни произведения – стихотворение, написано на английски – **“Zoophabet: Ants to Zorillas”** от Avis Harley, както и българска книга, написана в стихове на основата на българската азбука – **„Небивалици с буквите от А до Я“** от Цвета Брестничка.

Първият анализ (37-46 стр.) проследява преводните трансформации, касаещи **названията на персонажи и описанието на външния вид на главния**

герой в българския и руския преводи на книгата “The Gruffalo”, съответно – „Грузулак“ и „Груффало“. Проведеното изследване показва, че и двата превода са лесно четивни и се разбират и възприемат добре от реципиентите. Използваната лексика, обръщенията, типичните разговорни изрази, характерният начин на изказване, съответно в българската и в руската култура – всички похвати, използвани при превода, правят текстовете адекватни в приемащата култура (българската и руската).

Вторият анализ (47-56 стр.) изследва втората книга за Грузулака – “The Gruffalo’s Child” и нейните преводи на български и руски език („Детето на Грузулака“, „Дочурка Груффало“) и осъществените от преводачите промени, които до голяма степен се основават на межкултурната асиметрия. В оригиналния текст се наблюдават описателни конструкции, които използват наречия и прилагателни. Използват се и много сравнения. Българският превод запазва до голяма степен подобно построяване на изреченията, използват се сравнения, но е добавена повече емоционална окраска и липсват наречия. Руският превод използва различни конструкции, като набляга на глаголни такива, запазва само едно сравнение, което е адаптирано към приемащата култура и също не използва наречия. Всички тези прилики и разлики се дължат на различното устройство на трите езика, което неминуемо води, ако не до явна културна асиметрия, то със сигурност до лингвистична асиметрия.

Третият анализ (56-99 стр.) комбинира двете книги – “The Gruffalo” и “The Gruffalo’s Child” и техните преводи. Разделен е на две части.

Първата част се фокусира върху **трансформациите, които претърпяват лексемите за храни и напитки**, които в много от случаите са културно обусловени. Проследява се дали и доколко запазването на конкретна храна/напитка влияе на превода и до каква степен преводачите могат да си позволят промяна на лексикалните единици и понятията зад тях. От изследваните примери се вижда как културните особености влияят на преводаческите решения и разбираме защо десертът от оригинала се превръща в основно ястие или основното ястие се превежда като десерт – межкултурната асиметрия позволява, дори ръководи подобни промени – с условието, че такива промени са възможни, желани, адекватни и верни, когато не оказват влияние върху основните идеи на оригиналния текст, не изменят авторската програма и осъществяват целите на изходния текст.

Втората част обръща внимание на **конструкции, които се повтарят в оригиналния текст**, и проследява дали, и доколко, те са повторени като еднотипни в преводите. Целта на такова повторение е лесно възприемане и дори запаметяване от страна на децата. Анализът показва стремеж на преводачите да спазят повторемостта и да съхранят идеите за построяване на фразите, заложили от автора. При поредици е важно и преводачът да е един и същ, за да запази фрази от предходните книги и в следващите, когато това е

осъществено в оригиналните текстове. В противен случай може да се получи разминаване на лексикално и понятийно ниво.

Четвъртият анализ (99-115 стр.) изследва българския превод на английската детска книга “**The Smeds and The Smoods**” – „Червените дзени и сините дзини“. Темата за културните различия, различията във външния вид, поведението, предпочитанията е основна в сюжета. Без значение на какъв език се чете, тази книга дава на децата основа за размисъл върху предразсъдъците към другия, към този, който не е като нас. Именно междукултурните различия се засягат директно в произведението. Друг важен аспект в книгата са неологизмите. За целта на изследването се осъществява качествен и количествен анализ на неологизмите както в изходния, така и в преводния текст. Някои от авторите и от преводаческите приумици имат видими сходства с реални думи и могат да бъдат оприличени на тях.

Качественият и количественият анализи разкриват голяма степен на функционална еквивалентност между изходния и преводния текст, въпреки измененията, които преводачът е осъществил. Запазена е идеята за чуждо и непознато звучене, което пренася читателите извън пределите на Земята. Неологизмите са преведени чрез няколко подхода – транслитериране (Glurch – Глърч); калкиране (trockles – троколи); изцяло нови думи в целевия език (glomproms – мрезички). Запазени са римата и ритъмът, което е наложило структурни промени, но не е довело до съществени смислови изменения в превода. Авторвата

програма е осъществена в целевия език, ефектът е съхранен, текстът отговаря на илюстрациите.

Петият анализ (116-142 стр.) включва изследване на българския превод на английската детска книга “Sofia Valdez – Future Prez”, както и експеримент за превод на част от книгата с изкуствен интелект. Книгата е част от поредица от шест книги (пет, от които вече са издадени на български език) и цели да подкрепя децата в техните смели мечти. В „София Валдент, бъдещ президент“ пред преводача стоят испанска фамилия, испански думи в английския текст, топоними, табели, плакати, игра на думи, които изискват нелеки решения и които носят своите важни послания. Ако приемем идеята, че основна преводаческа цел трябва да бъде осъществяването на авторовата програма по начин, по който приемащата култура може да я разбере, да я усвои, да я хареса и да я приложи, тогава преводачът ще е свободен да променя лингвистичното, за да съхрани усещането, естетиката, идеите. Преводачът се изправя пред лексикални единици от един език – изходния, които рисуват картини в съзнанието на децата и приема предизвикателството да открие лексикални единици в преводния език, които да нарисуват същите или поне много близки картини в съзнанието на още деца. В книги като тази, трудност представлява и стихотворната форма, заради която понякога се налага преводачът да премахне или добави определени думи, фрази, изречения.

Експериментът, проведен с изкуствен интелект, показва, че компютърният превод става все по-добър, успява да построи правилни изречения, да пренесе по-

голямата част от смисъла, да запази римата на някои места, но не може да свърши работата на човека-преводач. Компютърът не може да съобрази, да прецени кое е адекватно за приемащата култура, какво би могло да се пропусне или добави, доколко може да се промени текстът и в същото време да остане верен на изходния текст, не може да прецени спрямо илюстрациите. Програмата няма как да познава начина на изказване на хората в ежедневието, какви думи ползват децата, кое ще бъде интересно, кое ще събуди любопитство и кое би затруднило четенето. Човешкият фактор, съобразителността, познанията, които преводачът има чисто човешки, натрупани чрез житейския му опит, творческия потенциал, смелостта да промени, да стане съ-автор, ако е необходимо – това са част от предимствата на човека пред машината, когато в центъра е художествената литература като цяло и в частност литературата за деца, написана в рими. Компютърът ще даде речников превод, ще римува, но няма да направи мост между културите, и в крайна сметка преводният текст не може да бъде адекватен, целта на автора няма да се изпълни и читателите ще бъдат ошетени.

Анализът „Межкултурната асиметрия като фактор за непреводимост на определени текстове“ (142-146 стр.) засяга основно азбуката като проява на междуезикова и межкултурна асиметрия. Привеждат се за пример едно английско и едно българско произведение, в които текстовете са изградени на базата на азбуката. И в двата коментирани текста основата е непреводима и поставя преводачите в задънена улица. Не може да се

напише нов текст на основата на азбуката на приемащата култура, не може и да се транслитерира и обяснява всяка дума, не може да се запази нито смисъла, нито звученето. Културата, в частност азбуката, не позволява пренос на подобни текстове.

Това са примери за значимостта на идентичността на отделните култури. Има текстове, които могат да се четат и възприемат само на определен език, от определена култура. Важно е да има такива текстове, за да съхраняват културните особености и да говорят на определения език, да не се напасват, за да са преводими, да не се стремят да бъдат разбрани от други народи. И не за да се величае ненужно който и да е народ, а за да се съхранява, да учи децата си на собствената им култура, значимостта на собствената им азбука, да ги оgramотява, за да са ценни граждани на света. Твърдението звучи оксиморонно, но вярвам, че е наистина ценно и значимо гражданите на света да запазят идентичността си, за да остане пъстър и богат този свят. Не е нужно да се напъха всичко в един общ калъф, да изглежда и звучи всичко еднакво, за да ни е по-лесно или по-удобно. Запазването на културната идентичност не е в противоречие с отварянето на света, във възможността да докоснем другите култури, да се учим от тях и да се обогатяваме. Точно това съхраняване на отделните култури прави света привлекателен за изследване, защото ако всички сме еднакви, няма да има какво да ни подтикне да излезем и да изследваме, да търсим и да опитваме да разберем другото, чуждото. Преводите са за това – да ни помогнат в тези търсения, но има и текстове, които е добре

да остават непреводими. Можем само, ако е необходимо, да обясним идеята на текста, но не и да го пренесем в целеви език и да го предадем на целева култура.

В частта „**Автори, илюстратори, преводачи**“ (146-150 стр.) се обръща внимание на хората зад тяхната работа като писатели, илюстратори и преводачи, тъй като не само професионалният опит, но и житейският със сигурност влияят върху творческите процеси, които са отговорни за създаването и превода на едно произведение.

Въпреки теорията, че преводачът не трябва да се забелязва, не бива да внася нещо от себе си, следва да остане максимално верен на текста, на практика не е постижимо да създадеш текст на език, различен от изходния, и да не промениш, да не дадеш от себе си, да пренесеш текста и той да остане „сух“ (по аналогия с фразеологизма „да излезеш сух от водата“). Запазваш идеята, запазваш формата, но лексикалните единици са други, езиковият код е друг, и всяко решение е в ръцете и ума на преводача – тоест, и преводачът твори и не можем да го отречем, не можем да си затваряме очите и да се преструваме, че четем едно към едно текста на автора. Няма как да постигнем абсолютна еквивалентност, щом използваме друг език. Преводачите не преписват, а превеждат.

Авторите, чиито произведения се разглеждат в настоящия труд са Джулия Доналдсън и Андреа Бийти.

Илюстратори са Алекс Шефлър и Дейвид Робъртс.

Преводачите на изследваните произведения на български са Мария Донева, Манол Пейков и Паулина Бенатова, а на руски е Марина Бородицкая.

Джулия Доналдсън е автор на книгите за Грузулака, които са обект на изследване в настоящия труд. Освен тях на български имаме издадени още много нейни детски книги, като „Тясното къщенице“, „Червените Дзени и сините Дзини“, „Таби Мактаг“, „Сватбата на плашилата“, „Тримата стари злобари“, „Най-елегантният гигант в града“ и други. Повечето от нейните книги са преведени на български от Мария Донева. Публиката в изходната култура – английската – възприема Джулия Доналдсън в комбинация с Аксел Шефлър (илюстратор), тъй като за много голяма част от книгите те работят заедно. У нас приемащата култура разпознава този екип не само като автор и илюстратор, но добавя и преводача. Тази разпознаваемост се дължи на своевременното издаване на голямо количество книги с един и същи преводач от един и същи автор, с картинки от един и същи илюстратор. Когато комбинацията е успешна и се харесва от реципиентите, издателствата се стремят да предлагат все повече от тези книги и по този начин пазарът ни става висококонкурентен, издават се качествени преводи на съвременни теми и имаме наличен актуален фонд от детски книги.

Андреа Бийти е автор на поредицата „Любознайковците“, част от която е и „София Валдент, бъдещ президент“. Цялата поредица е написана и преведена (Мария Донева) в стихове. Любопитен факт е, че Андреа Бийти е завършила специалност с биология и компютърни

науки и е работила в компютърна компания. Тя открива връзка между тази професия и писането за деца, като споделя, че писането на технически текстове е било страхотно упражнение за писането за деца, тъй като я е научило да бъде безкомпромисен редактор на себе си.

Мария Донева е поетеса и автор на книги за деца и възрастни, но в последните години е и преводач на детски книги. Тя пише предимно в стихове, по-голямата част от книгите, които превежда за деца, също са в рими. През 2024 година например от двадесет издадени нейни превода, седемнадесет са в стихове. Почти всички книги на Джулия Доналдсън на нашия пазар са преведени от нея. Цялата поредица „Любознайковците“, част от която е и „София Валдент, бъдещ президент“ също е преведена от нея.

Манол Пейков е управител на издателство „Жанет-45“, общественик, политик и преводач. Превежда поезия и проза, носител е на награда „Пловдив“ за художествен превод, специалната награда на Съюза на преводачите в България (2015) и на националната награда „Христо Г. Данов“ (за превода на „Сърцето ти нося (в сърцето си го нося)“ от Е. Е. Къмингс, 2016).¹

Марина Яковлевна Бородицкая е руска поетеса, която пише и превежда за деца. Завършила е МГПИИЯ (Московския държавен педагогически институт за чужди

1

https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BB_%D0%9F%D0%B5%D0%B9%D0%BA%D0%BE%D0%B2

езици) с английски език и е преминала обучение по художествен превод.²

Направена е хипотезата, че преводач, който сам е поет, може да се справи по-успешно с превод на стихове, но хипотезата не е изследвана в дълбочина и не се потвърждава или отрича в настоящото изследване. Може да бъде основа на следващо по-обширно изследване.

Видно е, че изследваните автори, илюстратори и преводачи са обществени личности, дълбоко ангажирани със своята дейност и отдадени на творчеството и на мисията да предават важните послания на читателите – децата в нашия случай, което няма как да не рефлектира върху качеството на издаваните оригинални произведения и преводи.

ИЗВОДИ

Изводите (150-156 стр.) разкриват колко обширна е темата за межкултурната асиметрия при превода на художествени текстове за деца, написани в рими. Очертават се много посоки, които са засегнати пряко или

2

https://prodetlit.ru/index.php/%D0%91%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%86%D0%BA%D0%B0%D1%8F_%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%AF%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B0#%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%91%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%86%D0%BA%D0%B0%D1%8F_%D0%91%D0%B8%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%8F

косвено от тази асиметрия и са важни за преводознанието, а именно:

- състоянието на съвременния пазар за преводна детска литература в България;
- съвременните тенденции за превод на детски книги, написани в рими;
- ролята на илюстрациите в картинните книги, предназначени за най-малките читатели (слушатели);
- влиянието на дълбоките структури на езика върху преводаческите решения;
- функционално-прагматичното, посланията на оригиналните текстове и ролята на идеите зад лексикалните единици като фактори за вземане на определени преводачески решения;
- книгата не само като езиково богатство, но и като средство за повдигане на важни, но и трудни теми за разговор с децата и като споделено време с децата, което създава у тях, както любов към знанието, така и здрава връзка с родителя;
- преводимост или непреводимост на римувани текстове за деца от постоянно развиващия се изкуствен интелект;
- ролята на преводача и признаването на значимостта му в съвременния свят.

Както пазарът на детска преводна литература се стреми да е съвременен и да предоставя на публиката

актуални книги, така и научните изследвания следва да имат същия стремеж. По този начин може да се привлече вниманието не само на научните среди, но и на хората, пряко ангажирани в процесите по създаването и издаването на книгите за деца и да се затвърди стремежа към качествена преводна детска литература.

Межкултурната асиметрия води изборите на преводачите и позволява промяна на лексеми, промяна на категории, трансформации от различен род и характер, когато те са съобразени с авторовата програма, отразяват и запазват целта на изходния текст и не нарушават преводаческите норми.

Освен чисто езиковата и литературна стойност, която носят книгите, преводачите се стремят и до голяма степен успяват да пренесат и дълбоките послания, които авторите залагат в своите произведения, като по този начин дават на децата ни, на децата-носители на всеки един език, възможността да имат достъп до съвременна литература в реално време и да са част от все по-глобализиращия се свят. В същото време, благодарение на достъпността на подобна литература на родния им език и качеството на преводите, децата успяват да учат и правилен роден език, изказ, и ценности през качествено прекарано време с възрастните, които се грижат за тях, което е безценно на всяко ниво – език, култура, литература, психология.

На този етап компютърният превод не може да замени преводачите на художествена литература, тъй като зад думите стоят светове. Светове, описани на един език,

които искаме да опишем и на други езици. Тези светове съдържат в себе си огромна информация, която човешката мисъл познава и успява да преведе, да пресъздаде, успява да долови емоцията и да я пренесе по моста от един език на друг, от една култура в друга.

Затвърждава се идеята за поставянето на преводача на по-централно място и отдаването на нужното към него внимание. Като се има предвид трудът на преводача и неговата главна роля в това да имаме качествена преводна детска литература, той заслужава по-обстойни изследвания, както и името му да стои на корицата на книгата не само при отделни издателства, както е в момента, а като правило при всяко издателство за всяка преведена книга. труда

Оказва се, че невидимостта на преводача на теория означава преводът да се чете толкова естествено от реципиентите в целевата култура, колкото оригиналът се чете от реципиентите в изходната култура. Това предполага езиково и литературно майсторство и баланс между одомашняване и очуждаване. Тази „невидимост“ на преводача дълги години се е разбирала и едва ли не като криене на този преводач – сякаш замитаме неговата работа под килима и не го включваме в уравнението – няма човек, който стои между автора и реципиентите от приемащата култура. Практиката обаче показва, че добрите преводачи, които са невидими в текста, всъщност изпъкват най-много като качество на техните преводи и парадоксално, и

неизбежно стават видими и оставят имената си като следа в историята на превода.

Стремежът на настоящия труд да изследва влиянието на межкултурната асиметрия върху преводите за деца от английски на български и руски език създава основа за още изследвания по темата, като може да се обърне внимание на отделни поредици, автори, преводачи, дори издателства. Предвид отчетливо засилващия се интерес към преводната детска литература, подобни изследвания биха били полезни както за академичната среда, така и за автори, преводачи, издатели и читатели. Ще бъде полезно и всички тези хора по веригата между изходния и преводния текст да бъдат пряко включени в изследванията чрез интервюта, например. Така може да се постигне по-пълно и вярно разбиране на процесите и мотивацията, която стои зад тях. Теорията подава ръка на практиката и обратно. Динамичната среда, в която се работи днес, ни дава изключително много възможности за изследвания и различни начини, по които можем да подходим към тях. Можем да обърнем обичайната за научните изследвания посока – от теорията към практиката – и да тръгнем от практиката към теорията. Подобен подход е довел до това теорията на превода в наши дни да е по-скоро дескриптивна, отколкото прескриптивна.

В тези преводи (преводите на римувани текстове за деца) е важна комуникативната функция, тоест, потребителите да реагират с разбиране (и одобрение), да проявяват емоции (текстът да предизвиква емоции): радост,

възторг или неодобрение, страх. Децата възприемат лесно на ниво емоция и, ако един текст не въздейства на това ниво, трудно би могъл да достигне до тях. Това извежда комуникативната функция на прецен план. Такъв теоретичен аспект на настоящия труд може да се превърне в мост (стъпало) за бъдещи изследвания в областта на психолингвистиката, психологията и педагогиката.

Този вид комуникативни преводи оказва мощен отпечатък на емоционалната връзка на четящия и слушателя (родителя и детето). И още повече – възпитава любов към книжките.

В крайна сметка художественият превод е занимание, чийто краен резултат е относителен – на един читател ще се хареса, на друг – не; един критик ще одобри направените преводни трансформации, друг може да ги отрече. Преводът, както и езикът, е жив – подлежи на ревизия, редакция, може едновременно да носи и позитиви, и остра критика. Кое прави един превод добър обаче си остава въпрос, отворен за дискусия, която много зависи от това кой чете превода, в какъв момент го чете, с каква цел го коментира и още много, много придружаващи въпроси. Литературата, езикът, а оттам и преводът, може да имат теория, но тя няма как да е статична, не можем да изведем теореми, да премерим кое е правилно, кое – не. Зад конструкциите, зад формата, рамката, условията, препоръките стоят хора – хора, които чрез мисълта и чувствата си създават произведения, използват езика, творят; тези хора срещат света чрез творчеството си, а преводачите са отново хора, които чрез своите мисли,

знания, чувства, чрез родния си език подават ръка и превеждат сякаш по мост всичко, заложено от автора, от другата страна – поднасят го в разбираем вид и форма на други хора, от друга култура, с друг език. И това е не само теория – това са не просто знания, формули – това е живот, това е изкуство и затова е толкова трудно да се обясни, да се каже защо и как. Научните изследвания в тази сфера могат да ни помогнат да си отговорим на някои въпроси, като опитае да проучим какво диктува избора на една или друга дума, израз, фраза, но все пак остават много невидими процеси, които носят красотата на превода.

СПИСЪК С ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА:

1. **Преводни трансформации в българския и руския преводи на английската детска книга „The Gruffalo”.** В – XVII Национални филологически четения за студенти и докторанти в чест на светите братя Кирил и Методий, 2023 г. Издателски комплекс „Неофит Рилски“, Благоевград, стр. 71-81. ISSN 2535-0625
2. **Съвременни тенденции при преводите на художествена литература за деца и при тяхното изследване.** В – XVIII Национални филологически четения за студенти и докторанти в чест на светите братя Кирил и Методий, 2024 г. Издателски комплекс „Неофит Рилски“, Благоевград, стр. 94-100. ISSN 2535-0625
3. **Преводни трансформации на лексеми, обозначаващи храни и напитки в българския и руския преводи на английските детски книги “The Gruffalo” и “The Gruffalo’s Child”.** В – Кроскултурна комуникация – Интердепартаментен сборник статии. Годишник, том 2, 2025. Нов Български Университет, стр. 381-391. ISSN 3033-2087
4. **Межкултурната асиметрия в превода на произведения за деца. Кратък анализ на „Кучето детектив“.** В – <https://tomosekla.com/kuchetodetektiv/>. 2026.

ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД:

1. Дисертацията разглежда межкултурната асиметрия при превода на художествена литература в рими за деца в най-ранна възраст – комплексен проблем, който на този етап не е достатъчно разработен в научната литература.
2. С настоящото изследване се поставя началото на научен диалог конкретно за превода на художествена литература за деца, като се коментират актуални, съвременни текстове и подобен диалог може да доведе до подобряване качеството на преводите за деца.
3. Набляга се на превода на функционално ниво, мотивиран от комуникативно-функционалния подход, тъй като реципиентите са деца и този вид преводи е в най-висша степен ориентиран към потребностите на реципиента.
4. Комбинира се анализ на превода на няколко нива – лексикално, семантично, функционално, като се поставя акцент върху последното предвид целевата аудитория.
5. Дисертацията поставя фокуса върху основните авторови идеи и функционалния им пренос в целевата култура, като набляга на значимостта на книгата в ролята ѝ на инструмент за обогатяване на детския светоглед, език, култура, но и в ролята ѝ на мощен свързващ елемент между детето и четящия му възрастен – връзка, която поставя основата на добри емоционални взаимоотношения и на широки познания, любопитство, любознателност. По този начин си осигуряваме мислещо бъдещо поколение, от което всяко общество има нужда.
6. Разглежда се преводната детска книга като продукт с висша стойност, създаден от веригата автор-илюстратор-

преводач-издател. Обръща се внимание на значимостта и ролята на всеки човек, отговорен за появата на една такава книга.

7. Коментира се все по-актуалната тенденция преводачите да стават видими, да се появяват имената им на кориците на книгите и така да се признаят техните труд, отговорност и главна роля в съществуването на преводната книга.
8. В рамките на дисертацията е осъществен експеримент за превод с изкуствен интелект, при който резултатите показват невъзможност на машината да замени човека в ролята му на преводач на римуван текст за деца на този етап. Подобно изследване дава основа за по-нататъшни разработки в сферата на изкуствения интелект и художествения превод.
9. Трудът може да послужи за основа на последващи изследвания не само в областта на преводазнанието и литературата, но и в областта на педагогиката, психолингвистиката и психологията, тъй като книгите за деца са мост към психичния свят на детето.
10. Трудът има практико-приложно значение – може да се използва както за разширяване на научните изследвания в областта, така и от преводачи, издатели, психолози, педагози, родители за вникване в проблемите на преводите за деца и намиране на адекватни решения за различни преводачески казуси в контекста на ежедневно четене на децата.

SOUTH-WEST UNIVERSITY “NEOFIT RILSKI”
FACULTY OF PHILOLOGY
DEPARTMENT OF SLAVIC AND BALKAN
STUDIES
FACULTY OF PHILOLOGY

Lyubima Kostadinova Mavrodieva-Orakova

**INTERCULTURAL ASYMMETRY IN
TRANSLATION OF LITERARY WORKS FOR
CHILDREN TO AND FROM ENGLISH,
BULGARIAN, AND RUSSIAN**

**EXTENDED ABSTRACT OF A DOCTORAL
DISSERTATION**

Higher Education Field: 2. Humanities

Professional Field: 2.1. Philology

*Scientific Specialization: Theory and Practice of
Translation*

*Scientific Supervisor: Assoc. Prof. Svetla Tomanova,
PhD*

BLAGOEVGRAD, 2026

The doctoral dissertation was discussed at a meeting of the Department of Slavic and Balkan Studies at the Faculty of Philology of the South-West University “Neofit Rilski” – Blagoevgrad on 31.03.2026 and was proposed for the initiation of a defense procedure.

The dissertation entitled “*Intercultural Asymmetry in the Translation of Children’s Literature To and From English, Bulgarian, and Russian*” comprises 163 standard pages and consists of an introduction, two chapters, conclusions, and a bibliography (106 bibliographic entries).

At a meeting of the Faculty Council of the Faculty of Philology held on 08.04.2026 a decision was made to open a procedure for the public defense of Lyubima Mavrodieva-Orakova.

The defense materials are available in Room 470 at the South-West University “Neofit Rilski”.

The dissertation defense will take place on 28.05.2026, at 13:00 in Room 412, Building 1.

Academic Jury:

1. Prof. Diana Yankova, DLitt.
2. Assoc. Prof. Irina Georgieva, PhD
3. Assoc. Prof. Boris Naymushin, PhD
4. Assoc. Prof. Tanya Stoyanova, PhD
5. Assoc. Prof. Silvia Georgieva, PhD

Contents

GENERAL OVERVIEW OF THE DISSERTATION 4

INTRODUCTION..... 7

**CHAPTER I – THEORITICAL OVERVIEW OF THE
TOPIC 8**

CHAPTER II – ANALYSES 10

CONCLUSION 20

PUBLICATIONS ON THE TOPIC 25

CONTRIBUTIONS OF THE DISSERTATION 26

GENERAL OVERVIEW OF THE DISSERTATION

The subject of the dissertation are original English rhymed texts of pictured books for children and their Bulgarian/Russian translations. The main focus is put on the intercultural asymmetry – its expression, translators' approaches for transfer of explicit and/or implicit cultural specificities. The research objective is to observe the role of intercultural asymmetry in translation – how and to what extent it affects translation and what possibilities for translation are there when it comes to such asymmetry, along with the results of any translational choice.

Comparative and contrastive analyses of selected works for children have been carried out – analyses of original texts, which are a part of series, analyses of original texts and their Bulgarian/Russian translations, analyses of similarities and differences in Bulgarian and Russian translations of the same original text. Qualitative and quantitative analysis of lexemes and phrases has been conducted to illustrate common translational techniques; there is studied consistency in translation of similar lexical items in the original texts.

The selected excerpts are taken from four original English texts – **“The Gruffalo”, “The Gruffalo’s Child”, “The Smeds and the Smoos”, and “Sofia Valdez – Future Prez”**, four Bulgarian translations – **„Грузулак“, „Детето на Грузулака“, „Червените дзени и сините дзини“, „София Валдент, бъдещ президент“**, and two Russian translations – **„Груффало“ and „Дочурка Груффало“**. These make a total of ten analyzed books for children in the three languages

(English, Bulgarian, Russian). Additional examples are provided as shorter excerpts from other books for children and their translations.

The motivation behind the selection of the specific books included in the study lies in their popularity among readers; the themes they address; the form in which they are written and translated – namely, verse; and the challenges faced by translators in terms of imagery, vocabulary, culture, and ideas. The age range for which they are indicated as suitable is 3–7 years, but this boundary is rather a tentative guideline. They can be used both by very young readers, who lack the patience to listen to a word-for-word reading of the text and mainly look at the illustrations, and by slightly older children (the age range usually specified by publishers), who are actively read to, as well as by even older, emerging readers, for whom the small amount of text and rich illustrations provide a solid foundation for beginning independent reading. The scope of these books also extends to us – the parents – who enjoy good illustrations, meaningful stories, and quality time spent with our children while reading to them. In this way, the language used in children's books is a language we are raised with, one we grow up with and return to in order to introduce it to our own children. Placing picture books within strict boundaries would not be beneficial, as it may discourage someone from opening them and enjoying them.

The significance of the dissertation is in the overall comprehensive approach to intercultural asymmetry from the viewpoints of both creators of books for children and children themselves; through the exploration of specific themes and their

presentation, and studying the topic not only on the level of language and culture, but also on the level of psychology and children's growing up into socially competent adults. The research is on the edge between literature and language as translation eminently consists of both. Considering the increasing market for translated literature for children, more research on the topic is needed, which is currently lacking. Translated literature for children is not researched enough, while it is the root of the act of reading in adulthood and has a vast impact on human development. The research puts translators in the light spot as a tool of transferring cultural specificities and children in the light spot of the efforts of each unit (author-illustrator-translator-publisher). In other words, when we ask: "Who is the text intended for?", we respond unequivocally: "For children."

The dissertation consists of introduction, two chapters, conclusion, and bibliography.

INTRODUCTION

In the introduction (3-14 p.) the object of the research is defined, and goals and tasks are formulated, the relevance, scientific novelty, and significance of the topic are justified. Major questions faced by translators and translation researchers are brought into discussion. The issue of the value of books for children, their influence on children's lives, and the effect they may have on our lives is raised. There is initiated the begging of a very important conversation about the significance of each unit, responsible for the creation of a translated book for children: author-illustrator-translator-publisher and the significant role of recipients, which in this case are more than one, that is: a reader (adult) and a listener and observer (child).

CHAPTER I – THEORITICAL OVERVIEW OF THE TOPIC

In Chapter I – *Theoretical Overview of the Topic* (14-36 p.) – an overview of the existing scholarly research on the topic is examined, key contemporary trends are noted, and theoretical foundations regarding children’s literature, the translation of children’s literature, and the current state of translated children’s literature in Bulgaria are discussed. A definition of the concept of “intercultural asymmetry” and the effect of this asymmetry in children’s translations is sought. It is found that within the Bulgarian academic community, there is only one book that specifically addresses the topic of translating works for children – „Своето в чуждото, чуждото в своето: българските преводи на английска детска литература“ (Pipeva, 2014).

Attention is drawn to the current state of the market for translated children’s literature. A boom in the publication of such books is observed, along with the emergence of niche publishers specializing in translated children’s literature, efforts to address reception gaps, and attempts to synchronize reception, thereby enabling more timely publication of current children’s books in Bulgaria. A significant issue with this influx of market volume is the quality and control of the publications. Possible ways for recipients – the primary users of the product, i.e., the book – to monitor and ensure quality are explored. Changes in the themes addressed in children’s books are noted, including the appearance of so-called “difficult” or “uncomfortable” topics such as illness, death, sexuality, and adaptation to various life changes for children. The connection

between literature and psychology is introduced, discussing the book as a tool for psychological support. Special attention is given to illustrations in picture books, recognized as a powerful tool both for children (the recipients) and for translators, who can use them as an aid in the translation process and justify specific translation decisions based on them.

The study builds on Skopos theory (σκοπός –goal (Greek)) and its emphasis on the needs of the translation recipient, highlighting the functional approach to translation. The purpose of the translation, its communicative function, pragmatics, and the notion of the deep meaning behind lexical units guide the selection of specific translation strategies. This approach places the translator more prominently, moving them out of the author's shadow. The combination of Skopos theory, Nida's dynamic equivalence, and Venuti's theses on the inevitable transformations in translation provides a solid foundation for developing theoretical positions in practice, specifically in the subsequent analyses of selected children's works.

CHAPTER II – ANALYSES

Chapter II (37-150 p.) is the most extensive chapter of the dissertation, divided into seven sections, in which detailed quantitative, qualitative, comparative linguistic, and functional-pragmatic analyses are conducted. These analyses reveal various manifestations of intercultural asymmetry, the challenges faced by translators, possible solutions, experiments, and irresolvable cases arising from intercultural and interlingual differences.

The analyses are carried out on material from four books and their translations into Bulgarian/Russian (where applicable). Examples of untranslatability are provided from two additional works: a poem written in English – “**Zoophabet: Ants to Zorillas**” by Avis Harley, and a Bulgarian book written in verse based on the Bulgarian alphabet – „**Небивалици с буквите от А до Я**“ (Nonsense Stories with the letters of the Bulgarian alphabet) by Tsveta Brestnichka.

The first analysis (37-46 p.) traces the translation transformations concerning **the names of characters and the description of the main character’s appearance** in the Bulgarian and Russian translations of “The Gruffalo”, namely „Грузулак“ and „Груффало“. The study shows that both translations are easy to read and are well understood and received by the recipients. The vocabulary used, forms of address, typical conversational expressions, and characteristic modes of expression in Bulgarian and Russian culture – all the techniques employed in the translations – make the texts

culturally appropriate and acceptable in the target cultures (Bulgarian and Russian).

The second analysis (47-56 p.) studies the second book for the Gruffalo – “The Gruffalo’s Child” and the Bulgarian and Russian translations („Детето на Грузулака“, „Дочурка Груффало“) and the changes implemented by the translators, which are largely based on intercultural asymmetry. In the original text, descriptive constructions using adverbs and adjectives are observed, along with numerous comparisons. The Bulgarian translation largely preserves a similar sentence structure and uses comparisons, but adds more emotional coloring and omits adverbs. The Russian translation employs different constructions, emphasizing verbal forms, retains only one comparison adapted to the target culture, and also does not use adverbs. All these similarities and differences stem from the structural differences among the three languages, which inevitably lead, if not to overt cultural asymmetry, then certainly to linguistic asymmetry.

The third analysis (56-99 p.) combines the two books – “The Gruffalo” and “The Gruffalo’s Child” and their translations. The analysis is divided into two parts.

The first part focuses on **the transformations of lexemes, defining foods and drinks**, which in many cases are culturally determined. It examines whether and to what extent the specific lexemes for food or drink affect the translation, and how much freedom translators have to modify the lexical units and the concepts behind them. From the examples studied, it becomes clear how cultural characteristics influence translation

decisions, and we understand why a dessert in the original may become a main dish, or a main dish may be translated as a dessert – intercultural asymmetry allows, and even guides, such changes – on the condition that these changes are possible, desirable, appropriate, and accurate, and that they do not affect the core ideas of the original text, alter the author’s intention, and fulfill the purposes of the source text.

The second part draws attention to **constructions that are repeated in the original text** and examines whether and to what extent they are repeated similarly in the translations. The aim of such repetition is to ensure easy comprehension and even memorization by children. The analysis shows the translators’ effort to maintain this repetition and preserve the author’s intended phrase structures. In series, it is also important that the translator is one and the same person for the whole series, in order to preserve phrases from previous volumes in subsequent ones, as is done in the original texts. Otherwise, discrepancies may arise at lexical and conceptual levels.

The fourth analysis (99-115 p.) studies **the Bulgarian translation of the English children book “The Smeds and The Smoods” – „Червените дзени и сините дзини“**. The theme of cultural differences, differences in appearance, behavior, and preferences, is central to the plot. Regardless of the language in which it is read, this book provides children with a basis for reflection on prejudices toward others, toward those who are different from us. Intercultural differences are addressed directly in the work. Another important aspect of the book is its neologisms. For the purpose of the study, both qualitative and quantitative analyses of neologisms are

conducted in the source text as well as in the target text. Some of the author's and translator's inventive creations bear visible similarities to real words and can be easily likened to them.

The qualitative and quantitative analyses reveal a high degree of functional equivalence between the source and target texts, despite the modifications implemented by the translator. The idea of foreign and unfamiliar sounding is preserved, which brings readers beyond the Earth's borders. Neologisms are translated using several approaches – transliteration (Glurch – Глърч), calquing (trockles – троколи), and entirely new words in the target language (glompoms – мрезички). Rhyme and rhythm are maintained, which necessitated structural adjustments but did not lead to significant semantic changes in the translation. The author's program is realized in the target language, the effect is preserved, and the text corresponds to the illustrations.

The fifth analysis (116-142 p.) includes a study of the Bulgarian translation of the English children's book "Sofia Valdez – Future Prez", as well as an experiment for translation of a part of the book with artificial intelligence. The studied book is a part of a series of six books (five of which have already been published in Bulgarian) and aims to support children in their bold dreams. With "Sofia Valdez – Future Prez", the translator faces challenges such as a Spanish surname, Spanish words in the English text, toponyms, signs, posters, and wordplay, all of which require complex solutions and carry important messages. If we adopt the idea that the primary translation goal should be the realization of the author's intention in a way that the target culture can understand,

appreciate it, and put it into action, then the translator is free to modify the language in order to preserve the feeling, aesthetics, and ideas. The translator confronts lexical units from the source language that paint vivid pictures in children's minds and is challenged to find lexical units in the target language that recreate the same, or at least very similar, images for more children. In books like this, the difficulty is further compounded by the poetic form, which sometimes requires the translator to omit or add specific words, phrases, or sentences.

The experiment conducted with artificial intelligence shows that machine translation is improving, it can construct grammatically correct sentences, convey most of the meaning, and sometimes preserve rhyme, but still, it cannot replace the human translator. A computer cannot judge what is appropriate for the target culture, what can be omitted or added, to what extent the text can be modified while remaining faithful to the source, or how it aligns with illustrations. It cannot understand everyday speech, the words children use, what will capture their interest, arouse curiosity, or make reading difficult. The human factor – insight, life experience, accumulated knowledge, creative potential, and the courage to modify or even act as a co-author if necessary – is what gives humans an advantage over machines when it comes to literature, and especially children's literature written in rhyme. A machine can produce a literal translation and generate rhyme, but it cannot build a cultural bridge; ultimately, the translated text may not be adequate, the author's intent will not be fulfilled, and readers will be disadvantaged.

The analysis “Intercultural asymmetry as a factor of untranslatability of certain texts” (142-146 p.) mainly concerns alphabets as an example of interlingual and intercultural asymmetry. One English and one Bulgarian work are cited to illustrate untranslatability, both of which are constructed on the basis of the alphabet. In both texts, the foundation is untranslatable and places translators in a dead end. It is impossible to create a new text based on the alphabet of the target culture, impossible to transliterate and explain every word, and neither the meaning nor the sound can be preserved. The culture, and in particular the alphabet, does not allow the transfer of such texts.

These examples highlight the importance of preserving the identity of individual cultures. Some texts can only be read and understood in a particular language, within a particular culture. It is important to have such texts in order to conserve cultural characteristics, to speak in the particular language, and not to adapt them merely to make them translatable or understandable to other peoples. This is not to unduly glorify any nation, but to preserve it, to educate children about their own culture, to emphasize the significance of their own alphabet, and to foster literacy so that they can become valuable global citizens. Although this statement may seem paradoxical, I believe it is truly important and meaningful for global citizens to maintain their cultural identity, in order to keep the world diverse and rich. There is no need to fit everything into a single mold, making everything look and sound the same for convenience. Preserving cultural identity does not conflict with opening oneself to the world, exploring other cultures, learning

from them, and enriching oneself. Precisely this preservation of individual cultures makes the world appealing to explore; if everyone were the same, there would be no motivation to go out, investigate, seek, or try to understand the “other,” the foreign. Translations serve this purpose – to help us in these explorations, but there are also texts that are better left untranslatable. At most, if necessary, we can explain the idea of the text, but we cannot transfer it into the target language or convey it fully to the target culture.

In the part “**Authors, Illustrators, Translators**” (146-150 p.) attention is paid to the people behind their work as writers, illustrators, and translators, as not only professional experience, but also life experience, certainly influences the creative processes responsible for the creation and translation of a book.

Despite the theory of the invisible translator – the one that does not give anything new to the text and should be to the grates extend true to the original, in practice it is impossible to create a text in a language different from the source without making changes, adding something of oneself, or transferring the text in a way that leaves it “dry” (analogous to the idiom “to come out dry of the water”). One preserves the idea and form, but the lexical units are different, the language code is different, and every decision lies in the hands and mind of the translator, making him/her a creator, and this cannot be denied. One cannot pretend to read the author’s text one-to-one. Absolute equivalence is impossible when using another language. Translators do not copy, they translate.

The authors whose works are examined in this study are Julia Donaldson and Andrea Beaty.

The illustrators are Axel Scheffler and David Roberts.

The translators of the works analyzed into Bulgarian are Maria Doneva, Manol Peykov, and Paulina Benatova, and into Russian – Marina Boroditskaya.

Julia Donaldson is the author of *The Gruffalo* books, which are the focus of this study. In addition, many of her other children's books have been published in Bulgarian, such as “A Squash and a Squeeze”, “The Smeds and the Smoos”, “Tabby McTat”, “The Scarecrows’ Wedding”, “The Baddies”, “The Smartest Giant in Town”, and others. Most of her books have been translated into Bulgarian by Maria Doneva. In the source culture (English) Julia Donaldson is recognized in combination with Axel Scheffler (illustrator), as they collaborate on many of her books. In the target culture (Bulgarian), this team is recognized not only as author and illustrator but also includes the translator. This recognizability is due to the timely publication of many books by the same translator from the same author, with illustrations by the same illustrator. When the combination is successful and appreciated by recipients, publishers strive to release more of these books, making the market highly competitive, producing high-quality translations on contemporary topics, and providing an up-to-date collection of children's literature.

Andrea Beaty is the author of *The Questioners* series, part of which is “Sofia Valdez – Future Prez”. The entire series is written and translated (by Maria Doneva) in verse.

Interestingly, Andrea Beaty studied biology and computer science and worked in a computer company. She notes a connection between this profession and writing for children, explaining that writing technical texts was excellent training for children’s writing because it taught her to be an uncompromising self-editor.

Maria Doneva is a poet and author of books for children and adults, and in recent years has also translated children’s literature. She primarily writes in verse, and most of the children’s books she translates are rhymed. For example, in 2024, out of twenty of her published translations, seventeen are in verse. Almost all of Julia Donaldson’s books on the Bulgarian market have been translated by her. The entire *The Questioners* series, including “Sofia Valdez – Future Prez”, has also been translated by her.

Manol Peykov is the director of Janet-45 Publishing House, a public figure, politician, and translator. He translates both poetry and prose and has received the Plovdiv Award for Literary Translation, the Special Prize of the Union of Translators in Bulgaria (2015), and the national Christo G. Danov Award (for translating “*i carry your heart with me(i carry it in)*” by E.E. Cummings, 2016).¹

Marina Yakovlevna Boroditskaya is a Russian poet who writes and translates for children. She graduated from MGPIYA

1

https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BB_%D0%9F%D0%B5%D0%B9%D0%BA%D0%BE%D0%B2

(Moscow State Pedagogical Institute of Foreign Languages) in English and completed training in literary translation.²

A hypothesis has been proposed that a translator who is also a poet may handle verse translation more successfully, but this hypothesis has not been studied in depth and is neither confirmed nor rejected in the present research. It could serve as the basis for a more extensive future study.

It is evident that the studied authors, illustrators, and translators are public figures, deeply engaged in their work and devoted to creativity and the mission of conveying important messages to their readers – children in this case, which inevitably reflects on the quality of the original works and their translations.

2

https://prodetlit.ru/index.php/%D0%91%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%86%D0%BA%D0%B0%D1%8F_%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%AF%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B0#%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%91%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%86%D0%BA%D0%B0%D1%8F / %D0%91%D0%B8%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%8F

CONCLUSION

The Conclusion part (150-156 p.) reveals how extensive the topic of intercultural asymmetry is in the translation of children's literary texts written in verse. There are outlined many directions directly or indirectly affected by this asymmetry and significant for translation studies, namely:

- The state of the contemporary market for translated children's literature in Bulgaria;
- Current trends in translating rhymed children's books;
- The role of illustrations in picture books intended for the youngest readers (listeners);
- The influence of the deep structures of language on translation decisions;
- The functional-pragmatic aspects, the messages of the original texts, and the role of the ideas behind lexical units as factors influencing specific translation choices;
- The book not only as a linguistic resource but also as a means to address important, difficult topics for discussion with children and as shared time with them, fostering both love of knowledge and a strong bond with the parent;
- The translatability or untranslatability of rhymed children's texts by the constantly evolving artificial intelligence;
- The role of the translator and the recognition of their significance in the modern world.

Just as the market for translated children's literature strives to be contemporary and provide audience with up-to-date books, academic research should have the same aim, and thus there is the possibility to draw not only the academics attention, but also attention from those directly involved in creating and publishing children's books and strengthening the pursuit of high-quality translated children's literature.

Intercultural asymmetry guides translators' choices, allowing changes in lexical units, category shifts, and transformations of various kinds, provided they align with the author's program, reflect and preserve the intent of the source text, and do not violate translation

Intercultural asymmetry guides translators' choices, allowing changes in lexical units, category shifts, and transformations of various kinds, provided they align with the author's program, reflect and preserve the intent of the source text, and do not violate translation norms.

Beyond the purely linguistic and literary value that books carry, translators also strive and largely succeed in conveying the deep messages authors embed in their works. In doing so, they give children of any language the opportunity to access contemporary literature in real time and participate in an increasingly globalized world. Simultaneously, thanks to the availability of such literature in their native language and the quality of translations, children can learn correct native language usage, expression, and values through high-quality shared time with caring adults – a benefit at every level – language, culture, literature, psychology.

At present, machine translation cannot replace human translators when it comes to literature, because words carry worlds – worlds described in one language that we aim to convey in others. These worlds contain enormous amounts of information that the human mind recognizes, can translate, reproduce, and transmit emotion across the bridge from one language to another, from one culture to another.

The study reinforces the idea of placing the translator in a more central position and giving due attention to their role. Considering the translator's work and their key role in ensuring high-quality translated children's literature, they deserve more thorough study, and their name should appear on the book cover – not just in several publishing houses, as is currently the case, but as a standard practice for each publisher and each translated book.

Theoretically, translator invisibility means that the translation should be read as naturally by the target-culture audience as the original is by the source-culture audience. Achieving this requires linguistic and literary mastery and a balance between domestication and foreignization. For many years, this “invisibility” has been interpreted almost as concealing the translator –leaving no human presence between the author and the audience. Practice shows, however, that skilled translators, while “invisible” in the text, stand out most through the quality of their work and, paradoxically, inevitably become visible, leaving their names as a legacy in the history of translation.

The dissertation's aim to examine the influence of intercultural asymmetry on translations of English children's literature into Bulgarian and Russian creates a foundation for further research, including attention to specific series, authors, translators, and even publishers. Given the growing interest in translated children's literature, such studies would benefit the academic community, authors, translators, publishers, and readers alike. Direct involvement of all participants in the process – from source to target text – through interviews, for example, could lead to a fuller and more accurate understanding of the processes and motivations behind their decisions. The dynamic environment, which we live and work in, provides extensive opportunities for research and diverse approaches. One can invert the usual academic trajectory – starting from practice rather than theory. Such approach has led to modern translation theory being more descriptive than prescriptive.

In these translations (of rhymed texts for children), the communicative function is crucial: readers must respond with understanding (and approval), experience emotions (joy, delight, disapproval, or fear). Children perceive emotions easily, and if a text fails to reach them emotionally, it struggles to make an impact. Thus, the communicative function comes to the forefront. This theoretical aspect of the study could serve as a bridge for future research in psycholinguistics, psychology, and pedagogy.

This type of communicative translation strongly shapes the emotional bond between reader and listener (parent and child), and moreover fosters love of books.

Ultimately, literary translation is a practice with relative outcome – what appeals to one reader may not appeal to another; one critic may approve of the translation strategies employed, another may reject them. Translation, like language, is alive – it is subject to revision, editing, and can evoke both praise and critique. What makes a translation “good” remains an open question, highly dependent on who reads it, when, for what purpose, and many other accompanying factors. Literature, language, and translation may have theory, but it cannot be static; we cannot formulate exact theorems to measure right or wrong. Behind the constructions, form, framework, conditions, and recommendations stand people – people who, through thought and feeling, create works, use language, and engage with the world through creativity. Translators are likewise human, who, using their knowledge, thoughts, and native language, bridge everything an author embeds in their work to make it understandable and accessible in another culture and language. This is not merely theory – it is life, it is art, which is why it is so difficult to explain how and why. Research in this area can help answer some questions, exploring why one word, expression, or phrase is chosen over another, yet many invisible processes remain that carry the beauty of translation.

PUBLICATIONS ON THE TOPIC:

1. **Translational Transformations in the Bulgarian and the Russian translations of the English Children's Book „The Gruffalo”**. In – XVII National Philological Readings for Undergraduates and PhD Students, 2023. “Neofit Rilski” Publishing Complex, Blagoevgrad, p. 71-81. ISSN 2535-0625
2. **Contemporary Tendencies in Translation and Translational Research of Literary Works for Children**. In – XVIII National Philological Readings for Undergraduates and PhD Students, 2024. “Neofit Rilski” Publishing Complex, Blagoevgrad, p. 94-100. ISSN 2535-0625
3. **Translation Transformations of Lexemes Defining Food and Drinks in the Bulgarian and the Russian Translations of the English Children's Books “The Gruffalo” and “The Gruffalo's Child”**. In – Cross-Cultural Communication – Interdepartmental Article Collection. Annual, vol. 2, 2025. New Bulgarian University, p. 381-391. ISSN 3033-2087
4. **Intercultural asymmetry in translation of books for children. Short analysis of the Bulgarian translation of “The Detective Dog”**. In – <https://tomosekla.com/kuchetodetektiv/>. 2026.

CONTRIBUTIONS OF THE DISSERTATION:

1. The dissertation studies intercultural asymmetry in translation of rhymed texts for young children – complex problem, which, at this stage, is not sufficiently explored in the scientific literature.
2. The current study sets the beginning of an academic discussion focused on the translation of literary works for children, aiming at contemporary texts and leading to better quality of translations for children.
3. The focus of the study is on the functional level of translations, motivated by communicative-functional approach, as recipients are children and that type of translations is at its highest level oriented towards the needs of the recipient.
4. There is provided a comprehensive analysis on several levels – lexical, semantic, functional, as the focus is on the last one, considering the target audience.
5. The dissertation draws attention to the main author's ideas and their functional equivalents in the target culture, emphasizing the importance of the book as a tool for enriching a child's worldview, language, and culture, and at the same time its role of a powerful tool for connection between the child and the reading adult – a bond, which builds the foundations of good emotional relationships and vast knowledge and curiosity. In this way, we ensure a thinking future generation, which every society needs.

6. The translated book for children (as a concept) is viewed as a product of highest value, created by the unity author-illustrator-translator-publisher. The role and significance of each person in charge of the existence of such a book is paid attention to.
7. There is discussed the tendency of making translators more visible, for their names to appear on book covers and thus their work, responsibility, and crucial role in the making and existence of a translated book to be acknowledged.
8. An experiment for translation using artificial intelligence was conducted within the framework of the dissertation. The results demonstrate the machine's inability, at this stage, to replace the human in the role of a translator of rhymed texts for children. Such a study provides a basis for further developments in the field of artificial intelligence and literary translation.
9. The study can serve as a basis for subsequent research not only in the fields of translation studies and literature, but also in pedagogy, psycholinguistics and psychology, since children's books are a bridge to the child's inner psychological world.
10. The work has practical and applied significance – it can be used both to expand scholarly research in the field and by translators, publishers, psychologists, educators, and parents to gain insight into the issues surrounding translations for children and to find adequate solutions to various translation cases in the context of everyday reading to children.

